

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen

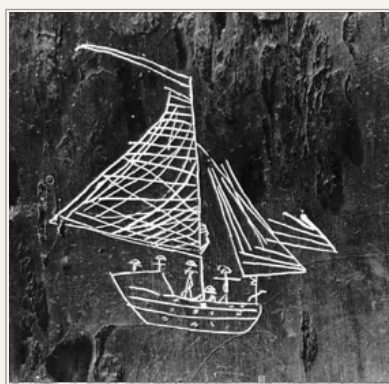
Mi'kmaq og deres forsvundne skrift

 Af [Peter Bakker](#) 6. marts 2012 • I kategorien [Amerika](#) •

Mi'kmaq-indianerne bor ved Canadas atlantehavskyst. De har boet der så længe man kan huske, og de ældste arkæologiske rester er 11.000 år gamle. Deres sprog hører til den udbredte [Algonkin](#)-sprogfamilie som tales helt over til Rocky Mountains i vest og ned til Virginia på USAs østkyst. Det er den geografisk mest udbredte sprogfamilie i Nordamerika.

Mi'kmaq tales kun i Canada, men der tales beslægtede sprog i USA, fx Maliseet-Passamaquoddy. Der er i øvrigt også en del Mi'kmaq-indvandrere i Boston; de er kommet der som bygningsarbejdere.

Der er mindst ét (fag)ord i dansk som er af Mi'kmaq-oprindelse, og det er *caribou* 'nordamerikansk rensdyr'. På Mi'kmaq betyder det "den der skraber". Når der ligger sne på jorden, skraber renerne efter føde under sneen.

Mi'kmaq petroglyph der forestiller en baskisk hvalbåd

Før Kontakt omfattede Mi'kma'ki (Mikmaqland) de to canadiske ø-provinser Nova Scotia og Prince Edward Island plus dele af provinsen New Brunswick, omkring 100.000 km² i alt

Mi'kmaq var blandt de allerførste i Nordamerika der kom i kontakt med europæerne. Det første europæiske sprog som disse indianere lærte, var faktisk baskisk. Hvert år besøgte baskiske hvalfangere og fiskere den anden side af Atlanterhavet med hundredvis af skibe, og dér mødte de Mi'kmaq-indianerne. Det var selvfølgelig ikke flydende baskisk, men et baskisk handelssprog, et baskisk-mi'kmaq pidgin.

I det Mi'kmaq de taler i dag, findes i øvrigt stadig adskillige baskiske låneord, såsom *elegewit* 'konge', fra baskisk *errege*, som er et låneord fra latin *rex*, og *atlei* 'skjorte', fra *atorra*, og man ved at baskerne handlede tøj med indianerne.

Der er også nogle ord i canadisk fransk som oprindeligt kommer fra dette mi'kmaq-baskiske handelssprog. Det fransk-kanadiske ord *tabagie* betyder en butik hvor man

bl.a sælger tobaksvarer, og det blev oprindeligt brugt om en ceremoni eller en bygning. En *original* er en 'elg' på canadisk fransk, mens canadisk engelsk har lånt et ord fra et algonkinsprog, de siger *moose* (jfr. Cree *mooswa*).

Nogle ord i Mi'kmaq er meget forskellige fra de andre algonkinsprog, og tit er det som om de har haft et ordtabu, hvor de skulle udskifte ord som måske lignede navnet på en der var død. Sådan gør man i forskellige dele af verden. Når fx en mand der hedder "Sten" dør, så må man ikke bruge ordet "sten" længere, og så må man anvende et andet ord eller en beskrivelse, fx "ral" eller "skær", eller "hård rund ting".

Mens ordet 'kvinde' er *iskweew* på de beslægtede sprog cree og innu (deraf ordet *squaw*), siger man på Mi'kmaq *epit*, og det betyder egentlig "en der sidder" eller "en der er hjemme", mens ordet for 'mand' betyder egentlig "en der roer". Det oprindelige algonkin-ord for "mand" er stadig i brug i Mi'kmaq, men kun for nogle dyr af hankøn.

Selvom Mik'maq-indianerne er dem der har været længst i kontakt med europæerne, er deres sprog i bedre stand end mange af de andre indianersprog. Der er stadig en del børn der lærer sproget som deres første sprog, men på nogle reservater, især i den sydlige del af Mi'kmaqland, er sproget helt forsvundet. Man skønner at ca. 9.000 ud af 40.000 Mik'maq'er taler sproget.

Mi'kmaq-skrift

Det er ikke ret kendt at Mi'kmaq-indianerne også havde deres eget skriftsystem. De missionærer der hævdede at

Seneste sprognyheder

4/5	Sprogforskerne fandt en skat i skoven politiken.dk
27/4	Lille indsats styrker små børns sprog www.dr.dk
26/4	Lad os komme det danske 'jantekomma' til livs politiken.dk
23/4	Ud med sproget - Berlingske Mener www.b.dk
20/4	Unikt runefund i centrum af Odense videnskab.dk

4/1	John Holm, Pioneer in Linguistics, Dies at 72 www.nytimes.com
10/8	Young women, give up the vocal fry and reclaim your strong female voice www.theguardian.com
20/5	Bill Funding Native Language Programs Passes mtpr.org
17/5	Sounds Of The Pilbara II: Songs In Language finishes recording - WAM - West Australian Music wam.org.au
13/5	Seven US Senators Introduce Bill to Promote Preservation of American Indian Languages - Native News Online nativenewsonline.net

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sprog-museet.dk på et større kort

Mere i kategorien 'Amerika'

Et umuligt sprog som eksisterer: Michif
 En indfødt canadisk skrift: indiansk og inuktitut stavelsesskrift
 Innu-sproget i Canada – og deres musik, litteratur og poesi
 Canadas indianere

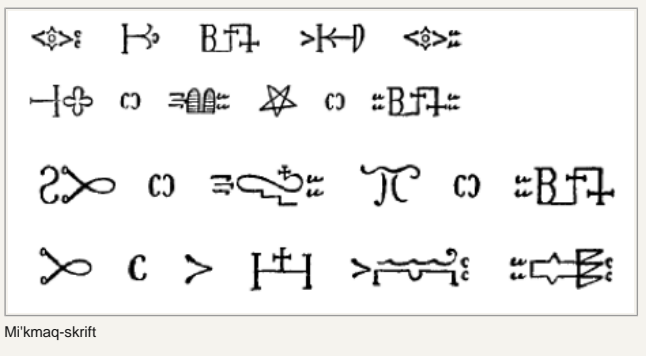
Nye kommentarer

Arturo til Hebraisk: Et genoplivet sprog eller et nyt sprog?
 Yunus til Two Turkish Loanwords in Swedish
 Sonstige til Den Danske Ordbog på nettet
 Mads Haupt til Er det forkert at splitte sammensatte ord?
 Monica Scheuer til Jødiske efternavne
 jane til Jødiske efternavne
 InglêS til Sprogene i Mozambique
 Birgit Eggert til Hvad er der blevet af Maren?
 Grethe Movsing til Hvad er der blevet af Maren?
 Henrik Klindt-Jensen til Ded borrihjolmska måled

Artikler om

have opfundet det, sagde selv at de var delvist inspireret af tegn indianerne selv brugte. Nogle tegn er klart inspireret af europæiske bogstaver (men med en helt anden udtaleværdi), eller de er kristne symboler – det var jo mest religiøs litteratur man brugte det til. I slutningen af 1900tallet var der stadig nogle få ældre indianere der kunne læse skriften. Den læses, som vores skrift, fra venstre til højre.

Denne skrift er underlig på flere måder. Det er mest en billedskrift, hvor hvert tegn symboliserer en betydning, lidt som kinesiske tegn. Mi'kmaq har mange endelser, for eksempel for flertal, men underligt nok angives flertal tegn foran ordene. Dette ses for eksempel i begge de sidste ord i de nederste to linjer.

Der findes en del skrevne værker på Mi'kmaq, fx en biografi om [Hovding Membertou](#), en af de første der lod sig omvende til den katolske tro. Det er ikke længe siden Mi'kmaq fejrede 400 års kristendom.

Sproget

Lydmæssigt er Mi'kmaq ikke så forskelligt fra et europæisk sprog. Her kan man høre en kort fortælling: [Hør Mi'kmaq](#)

Der findes en fantastisk [online-ordbog](#), hvor man kan skrive et ord på engelsk og så høre det på Mi'kmaq.

Mi'kmaq-ord kan være meget lange, og deres betydning er ikke altid som vi er vant til fra europæiske sprog. Nogle gange er de lidt som malerier. For eksempel betyder **gawasgisma'sit** "hun vender sig om, mens hun ligger ned" . Og **aligjo'gwet** betyder "han går omkring

med balderne stikkende ud" eller "han går foroverbøjet med bagdelen op".

Når man på dansk siger "kommer", så betyder *—er* nutid, men der er ingen antydning af person. Derfor bruger man et personligt pronomen: **jeg** spiser, **han** spiser, **vi** spiser. På et sprog som spansk, latin eller italiensk bruger man en endelse, fx *edio* "jeg spiser", *edit* "han spiser", *edimus* "vi spiser". Sådan er det også i Mi'kmaq: *mijisi* "jeg spiser", *mijisit* "han spiser", men "vi spiser" er lidt anderledes. "vi" kan nemlig betyde: "jeg og du", "jeg og han/hun", "jeg og du og han/hun", og der bruger man forskellige former: *mijisek* "jeg og du spiser", *mijisi'k* "du og jeg spiser", *mijisulti'k* "jeg og de andre spiser" (men ikke du), *mijisulti'k* "jeg, du og de andre spiser".

Hvor dansk har fem forskellige former for "at spise" (spis, spise, spiser, spiste, spist), har Mikmaq utrolig mange forskellige former!

Evidentialitet

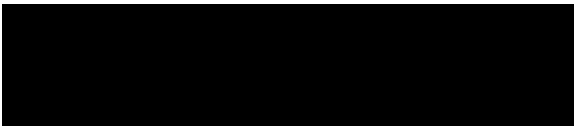
Når man på dansk taler om et hus som er stort, så siger man bare "huset er stort". Men på Mi'kmaq skal man altid angive om man selv kan se det, eller kun har hørt om det.

- Meski'k "huset er stort" (og jeg kan se det lige nu)
- Meski'kek "huset er stort" (men jeg kan ikke se det lige nu, jeg så det i går)
- Meski'kp "huset er stort" (og det ved jeg fordi jeg har boet/været der) (førstehåndsviden)
- Meski'ks "huset er stort" (det har jeg hørt fra en anden, men jeg har ikke selv været der / set det) (anden håndsviden eller påstand)

Man skal altså altid angive om man selv har set noget, eller hørt det af andre. Lingvister kalder det "evidentialitet". På dansk kan man nogle gange bruge ord som "åbenbart", "jo", "vel", "tilsyneladende", hvor man i Mi'kmaq bruger forskellige endelser.

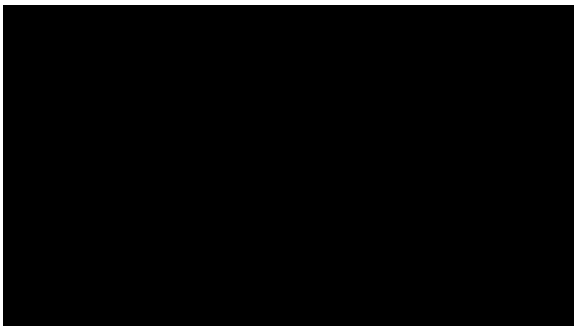
Og dem kan man selvfølgelig også bruge sammen med ordet for "at spise", så det giver flere hundrede ord for at udtrykke handlingen "at spise" i nutid! Mange indianersprog, men også sprog fra New Guinea og Himalaya, er lige så komplekse.

Stephen Augustine er arvelig høvding af Mi'kmaq First Nation. Her taler og synger han på Mi'kmaq under et besøg i Baskerlandet i 2011:

aktuelle sprog Alfabeter Anmeldelser arabisk
Biblen bogstaver børn Danmark Dansk Dialekter
engelsk esperanto Formidling fransk identitet
konsonanter Medier modersmål Musik Navne norsk Ord
ordbøger ordforråd oversættelse Plansprog religion
romanske sprog russisk Sjov skriftsprog sprogdød Sproggeografi
sprogkort Sprogpolitik sprogteknologi
svensk truede sprog tv tyrkisk tysk Udtale
Underholdning video vokaler

Arkiv	Resources
januar 2015	Ethnologue: Languages of the World
december 2014	Forvo – All the Words in the World. Pronounced.
november 2014	LL-Map: Language and Location
maj 2014	Minority Rights Group
marts 2014	Omniglot. Writing Systems and Languages of the World
februar 2014	UNESCO Atlas of the World's Languages in Danger
oktober 2013	World Atlas of Linguistic Structures (WALS)
august 2013	
marts 2013	
januar 2013	
december 2012	
november 2012	
oktober 2012	
september 2012	Bogstavlyd
juli 2012	Dansk sprognævn
juni 2012	Den danske ordbog
maj 2012	Dialekt.dk
april 2012	dk.kultur.sprog
marts 2012	Korpus.dk
februar 2012	Nye ord i dansk på nettet (NOID)
januar 2012	Ordbog over det danske sprog
december 2011	Ordnet. Dansk sprog i ordbøger og korpus
november 2011	Sproget.dk
oktober 2011	Svenska Akademien
september 2011	Ø (Schwa.dk)
august 2011	
juli 2011	
juni 2011	
maj 2011	
april 2011	
marts 2011	
februar 2011	
januar 2011	
december 2010	
november 2010	
oktober 2010	
september 2010	
juni 2010	
maj 2010	
april 2010	
marts 2010	
februar 2010	
januar 2010	
december 2009	
november 2009	
oktober 2009	
september 2009	
august 2009	
juli 2009	
juni 2009	

maj 2009

april 2009

marts 2009

Peter Bakker

Lektor i lingvistik, Aarhus Universitet

President, [Nordic Association for Canadian Studies](#)

Læs også:

1. [Innu-sproget i Canada – og deres musik, litteratur og poesi](#) Selvom Innu har været i kontakt med europæere i næsten 500 år, er deres sprog i forholdsvis god behold. Især ved Atlanterhavs-kysten taler alle Innu, og mindre børn er ofte...
2. [En indfødt canadisk skrift: indiansk og inuktitut stavelsesskrift](#) I Canada bruges der en unik skrift til nogle indianersprog og inuitsprog. Der er flere teorier om hvor den kommer fra. Der er trykt over 100 bøger med denne skriftart,...
3. [Fordrukken gris?](#) I Hong Kong møder man stadigvæk engelsk, det gamle kolonisprog, i bedste velgående – men ligesom velopdragne børn helst skal ses, men ikke høres, så ser man en masse engelsk...
4. [Canadas indianere](#) Mens der er fem sprogfamilier i Europa, er der ca. 50 i Nordamerika, og ikke færre end 11 af dem i Canada. Flere af de indianske sprogfamilier er temmelig store....

Tagget med: Alfabeter, algonkin, Amerika, baskisk, Canada, evidentialitet, Mi'kmaq, pidgin

6 kommentarer

Ole Stig Andersen

7. marts 2012 • 23:51

Men latin rex 'konge' er et låneord fra keltisk, og keltisk var der vel masser af rundt om baskisk, før latin kom til?

Svar

Ole Stig Andersen

7. marts 2012 • 23:54

Jeg kan ikke lade være med at forestille mig at et sprog der obligatorisk skal udtrykke om en oplysning er første- eller andenhånds, må give spændende grammatiske muligheder for at forlede og lyve?

Svar

Peter Bakker

8. marts 2012 • 00:00

Ja, men baskisk *errege* kommer vel klart fra Latin *rege*, ablativus, og i baskisk kan ord ikke starte med r-, og så tilføjes der en vokal. Ordet for konge i bretonsk (keltisk) er *roue*, som for mig lyder som et låneord fra fransk roi /rwa/, ældre udtale og normandisk /rwe/.

Der er også en del keltiske låneord på baskisk, man siger fx. at *hogoi* "20" kommer fra keltisk, jvfr. bretonsk *ugain*.

Svar

Ole Stig Andersen

8. marts 2012 • 00:12

Hmm

At baskiske ord ikke kan starte med -r er vel ikke noget argument for at fremmedordet 'rex' specielt skulle være latin. Den begrænsning må vel gælde uanset hvor ordet kommer fra? Det ER (vist) keltisk (se <http://sprogmuseet.dk/ordhistorier/dressere/>)

Svar

Peter Bakker

8. marts 2012 • 00:05

Det med lyve of evidentials: godt spørgsmål, det kræver vel speciale udfordringer at have de forskellige former rigtigt. Jeg ved ikke om det er blevet undersøgt i sprog med obligatorisk udtryk af informationskilder, eller deres pålidelighed.

Svar

Peter Bakker

8. marts 2012 • 00:22

Rex, -rix, raj, rig: Katlev skriver ikke at order "rex" er et keltisk låneord i latin, kun at de to rødder (keltisk og latin) er beslægtede, og også med indiske og danske ord. Jeg kender ikke nok til sproghistorie for at have en mening om det kunne være et låneord.

Svar

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.